

آداب الخط امیرخانی
غلامحسین امیرخانی
انجمن خوشنویسان ایران

کتاب «آداب الخط امیرخانی» با توضیحاتی درباره‌ی ترکیب و حسن وضع و حسن تشکیل، را می‌توان یکی از رساله‌های آموزشی ارزشمند درباره خط نستعلیق دانست. این رساله حاوی مسائل نظری خوشنویسی نیز می‌باشد که آن را از رساله قبلی استاد امیرخانی با نام «رسم الخط» جدا می‌سازد. اثر حاضر با مقدمه‌ای در زمینه‌ی نیت تألیف اثر و همچنین کلیاتی درباره‌ی تمرین و مشق خوشنویسی آغاز می‌شود. بحث با نقطه و سپس درنگ به عنوان یک میزان سنتی برای اندازه‌گیری قلم ادامه می‌یابد. مؤلف برای رفع ابهام از این واحد برای علاقه‌مندان خوشنویسی، در مقابل این واحد سنتی، اندازه اقلام موجود را به میلی‌متر و سانتی‌متر ارائه می‌دهد.

امیرخانی با ارائه‌ی اجزایی از مفردات و حروف در شیوه نستعلیق، الگویی به مبتدیان و هنرجویان خوشنویسی به دست داده و سپس نحوه‌ی آرایش و درواقع بدنه اصلی کتاب یعنی اندام حروف و کلمات را به هنرجو ارائه می‌دهد. مبنای آموزشی این صفحات به گونه‌ای است که هنرجو مجموعه‌ای از کلمات ریز و درشت را در مقابل خود می‌بیند. به دیگر سخن آن را می‌توان یک سیاه مشق گویا دانست؛ به طوری که حروف در عین قرار گرفتن در کنار یکدیگر به شکل متراکم، هر یک دارای چارچوب معینی هستند که هنرجو را در جست‌وجوی حرکت مورد نظر در ترکیبات ساده و پیچیده حروف و کلمات یاری می‌دهد. نظم به کار گرفته شده در نگارش حروف و کلمات، طوری است که در هر صفحه و بر اساس یک حرف آغازین، مجموعه‌ای از کلمه‌های ریز و درشت به تحریر درآمده و قابلیت‌های خط نستعلیق از نظر ترکیب در اثر و حسن همجواری ارائه شده است. خوشنویس در استفاده از قواعد بصری خط نستعلیق و اندیشه و وسواس هنری تلاش ارزنده‌ای کرده است. حروف و کلمه‌ها علاوه بر تناسب با کلمات همجوار، به تنهایی نیز دارای استحکام بوده و ارزش زیباشناختی آنها، تنها مبتنی بر سایر حروف و کلمه‌ها نبوده است. قرارگیری برخی از کلمه‌ها در فضاهای کشیده کلمه‌های دیگر ویژگی دیگر این اثر است که بر زیبایی‌شناسی آن می‌افزاید. از طرفی تنوع حروف و کلمات از نظر نگارش به گونه‌ای است که صفحه‌های تحریر شده به نوعی فرهنگ حروف و کلمات نستعلیق را ارائه می‌دهد که برای یادگیری و آموزش صحیح و آشنایی با اندام و شکل مطلوب می‌توان این کتاب را مورد توجه قرار داد. در این اثر نگاهی جامع به انواع قالب‌های این هنر چون سطرنویسی، دو سطری چلیپانگاری، کتابت و طرح مباحث نظری در موضوع‌هایی مانند «حسن تشکیل»، «حسن ترکیب» و «حسن وضع» و ارائه‌ی نمونه‌هایی با کیفیت عالی از مواردی است که بیننده را از این کمال زیبایی بهره‌مند می‌سازد. می‌توان «کتاب کشیده» را نیز به عنوان یک اثر آموزشی که پس از «آداب الخط» به چاپ رسیده است به طور مستقیم یا غیر مستقیم مبتنی بر اثر امیرخانی دانست.

کتاب آداب الخط را می‌توان پس از آثاری چون کتابت قرآن نستعلیق به خط مرحوم حسین میرخانی، کتابت کلیات سعدی به خط مرحوم حسن میرخانی، و کتابت شیوای دیوان حافظ به خط کیخسرو خروش را از جمله آثاری نام برد که در حوزه خط نستعلیق ماندگار خواهند ماند.